

A hadtáp technikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési lehetőségei az ÁHSZ időszakában

Littomericzky János őrnagy

Napjainkban a haditechnikai eszközök magas fokú motorizációja, az automatizáció olyan minőségi változásokat idézett elő a harc, hadművellet megvívásában, amely gyökeresen megváltoztatta a harc, hadművellet biztosításának technikai követelményeit.

Ennek megfelelően a csapatok mindennapi tevékenységének hadtápbiztosítása is olyan technikai színvonalat igényel, amely összhangban van a haditechnikai eszközök fejlettségi szintjével.

A hadtáptechnika – mint új technikai ág – fejlődése egyre jobban közelíti napjaink színvonalát és egyre jobban igényli a technikai biztosítás személyi, tárgyi feltételeit. Megállapítható, hogy ezen a területen más ágazatok színvonalától el vagyunk maradva.

Megítélésem szerint a fentiek szükségessé teszik, hogy fokozottabb figyelmet fordítsunk a hadtáptechnikai eszközök technikai biztosítására, ezen belül is azok javítására.

Jelen cikk célja röviden összegzi a hadtáptechnikai eszközök javítása terén meglévő gondjainkat és néhány gondolatban felvetni a fejlesztés lehetőségeit.

A hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének jelenlegi helyzete

Mindenekelőtt úgy vélem, hogy az érdemi fejtegetés megkezdése előtt néhány fogalom tisztázása válik szükségessé.

Mint ismeretes a *haditechnikai eszközök* azoknak a technikai eszközöknek az összessége, amelyek a harc feladatokat megoldó csapatok tevékenységének végrehajtásához, biztosításához szükségesek. (Haditechnikai kislexikón). Ebből kiindulva *hadtáptechnikai eszközöknek* nevezhetjük azokat a technikai eszközöknek az összességet, amelyek a harc, hadművellet, a csapatok mindennapi tevékenységének hadtápbiztosítási feladatainak végrehajtásához szükségesek. Kialakításuk rendszerint közel azonos a termelésben használt, békés rendeltetésű eszközökével. A hadtápbiztosításban betöltött szerepük, rendeltetésük szerint megkülönböztethetünk közlekedési-, egészségügyi-, üzcmananyag-, élelmezési és ruházati technikai (szaktechnikai) eszközöket.

A *technikai biztosítás* a csapatok harckész állapotban tartását célzó rendszabályok és tevékenységek összessége, melyek biztosítják a csapatok előtt álló

feladatok sikeres megoldását. A technikai biztosítás a csapatok tevékenysége minden oldalú biztosításának egyik fajtája. Ebből kiindulva a *hadtáptechnikai biztosítás* a technikai biztosítás szerves része, amely magában foglalja hadtáptechnikai eszközök előírás szerinti igénybevételét, tárolását, technikai kiszolgálását, javítását, technikai ellenőrzését, vontatását (hátraszállítását), javítóanyaggal történő ellátását, valamint a személyi állomány szakkiképzését. Céljának tekintetjük a csapatok ellátását korszerű eszközökkel, azok állandó kifogástalan és alkalmazásra kész állapotban tartását, a meghibásodott eszközök gyors helyreállítását.

A *hadtáptechnikai eszközök javítása* a hadtáptechnikai biztosítás szerves része. A meghibásodott, üzemképtelen eszközökön végzett azon munkálatok összessége, amelynek feladata visszaállítani az üzemképességet, biztosítani a javításközi futási (üzemi) normák teljesíthetőségét. A javítás a meghibásodást követően, vagy előre tervezett időpontban végezhető. Ennek megfelelően megkülönböztetünk:

kis, vagy futó javítást. Általában karbantartó jellegű, olyan kisebb javítási munkák, amelyeket az eszközök használói, kezelői saját maguk – esetleg szakszerű segítségével – végeznek;

középjavítás. Nagy terjedelmű javítási munkák, amelyeket kizárólag szakemberek tudnak elvégezni a javítás tárgyi feltételeinek biztosítása mellett;

nagyjavítás, vagy felújítás. A meghibásodott eszköz fődarabjainak újjal való kicserélése, esetleg – a gazdaságosságtól függően – az eszköz teljes felújítása, amelyet javítóműhelyek különböző szakemberei végeznek.

A kialakult javítási rendszerre jellemző, hogy tagozatonként, szaktechnikai eszközcsoportonként, a javítási fajta szerint változó. Ennek egyik oka, hogy a hadtápszolgálat szervezetszerű javítószervekkel, amely alkalmas a hadtáptechnikai eszközök átfogó javítására, alapvetően nem rendelkezik. Az MN egészségügyi, üzemanyag és élelmezési szolgálat kijelölt raktárainál jelenleg egy-egy kis létszámú és kapacitású javító osztály szervezetszerűen működik, azonban a szaktechnikai eszközök teljes nomenklatúráját javításilag átfogni nem képes.

1. Csapatoknál

A csapatoknál meglévő állománytáblás és normás hadtáptechnikai eszközök javítása egyrészt a csapatjavító műhelyekben, másrészt szerződéses alapon polgári javítóüzemnél valósul meg. A csapatjavító szerveknél alapvetően a komplex hadtáptechnikai eszközök alvázának javítása és a szakfelépítmény, valamint egyes – speciális szakjavítást nem igénylő – egyedi hadtáptechnikai eszközök kis javítása realizálódik. A polgári javítóüzemnél alapvetően azon hadtáptechnikai eszközök javítása valósul meg, amelyek speciális műszaki berendezésekkel vannak felszerelve és a csapatjavító szervek nincsenek felkészítve ezek javítására. A hadtáptechnikai eszközöket üzemeltető katonai szervezetek részére a javítások pénzügyi fedezete – a lehetőségek figyelembevételével – központilag biztosításra kerül.

2. A központi szerveknél, intézeteknél

A központi szerveknél, intézeteknél meglévő állománytáblás és normás, valamint központi készletű hadtáptechnikai eszközök javítása egyrészt az állományilletékes katonai szervezet, vagy az utalási rendnek megfelelően más katonai szervezet javítóműhelyében, másrészt szerződéses alapon polgári javítóüzemnél valósul meg.

A katonai szervezlet javítóműhelyében a csapatjavító szervekhez hasonló javításokkal lehet számolni, azonban a kapacitás szűkebb keresztmetszete miatt még nagyobb átfutási idővel. A javítások zöme a polgári javítóüzemeknél jelentkezik. A javítások pénzügyi fedezete itt is központilag kerül biztosításra.

A fentiekben vázolt javítási rendszernek két alapvető strukturális elemének tekintjük egyrészt az MN bázisú javító szerveket, másrészt a népgazdasági bázisú javítóüzemeket. Javítás szempontjából az MN bázisú javítószervek – gépjárműtechnikai javítóműhelyek – az alváz vonatkozásában kis- és középjavításokra, a szakfelépítmény vonatkozásában zömmel kisjavításokra képesek, a polgári bázisú javítóüzemek – specializálódásuktól függően – a javítások mindhárom kategóriáját képesek átfogni.

Az MN bázisán végzett javítás a következő előnyökkel, illetve hátrányokkal rendelkezik.

Előnyök:

- az eszköz üzemképességét helyreállító kis-, illetve középjavítások az üzemeltető katonai szervezetenél végrehajtható;
- az alváz és szakfelépítmény javítása egyidejűleg egy helyen tervezhető és végrehajtható;
- a javítási költségeket nyereségi hányad nem terheli;
- a javítási átfutási idő túlzott szállítási, sorbaállási időtényezők nem, vagy csak kismértékben növelik;
- az üzemeltető, illetve javítószervek gyakorlati jártasságra tesznek szert a javítások tervezése, szervezése és végrehajtása terén.

Hátrányok:

- az eszközök üzemképességét helyreállító javításokat – különösen a speciális eszközökre – teljeskörűen átfogni nem képes;
- jól szervezett és kellő bázisháttérrel rendelkező javítóanyagellátást igényel;
- kellően képzett szakjavító állomány meglétét feltételezi;
- az üzemeltető és javítószervek között feszés együttműködést követel meg;
- a javítószervek munkájának megszervezésénél a hadtáptechnikai eszközök javítását egyes esetektől eltekintve csak másodlagos feladatként kezelik.

A népgazdasági bázison végzett javítás a következő előnyökkel, illetve hátrányokkal rendelkezik.

Előnyök:

- az eszközök üzemképességét helyreállító teljeskörű javításokat képes átfogni;
- a javítóanyag ellátás – a népgazdaságban nem honos, speciális import javítóanyagokat kivéve – külön feladatot nem igényel;
- a képzett szakjavító állomány gyakorlatilag biztosított;
- szerződések esetében a javítások szervezése különösebb együttműködést nem igényel és az eszközök javításának prioritása is biztosítható.

Hátrányok:

- az eszközök üzemképességét helyreállító javítások zömmel a polgári javítóüzemnél valósítható meg – eltekintve a TMK jellegű helyszíni kisjavításoktól;
- alapvetően csak a szakfelépítmény javítására képes;
- a javításokat szállítási és nyereséget biztosító költség-hányadok terhelik;

- a javítási átfutási idő - a kiesett üzemnapok száma - viszonylag nagy;
- az üzemeltető szervek állománya az eszköz javításával összefüggő gyakorlati tapasztalatokra nem, vagy csak igen kis mértékben tehet szert.

A jelenlegi javítási rendszer felépítését, előnyeit és hátrányait tekintve megállapítható, hogy a hadtáptechnikai eszközök vonatkozásában mind az MN, mind a népgazdasági bázisú javítószervekre továbbra is egyaránt támaszkodni kell. A rendszer korszerűsítésének egyik lehetséges változatának tekintjük a javítások két bázison történő megosztásának célra vezetőbb kialakítását és a népgazdaságban nem honos speciális eszközök MN bázisú teljeskörű javítási feltételeinek megteremtését.

A hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítése

A hadtáptechnikai eszközök javítása a kis-, közép- és nagyjavítási feladatok megvalósítását teszi szükségessé. Nagyságrendjét tekintve ezek a feladatok ágazatonként - a rendszerben levő eszközök mennyiségétől és igénybevételi sajátosságaitól függően - eltérőek. Ennek megfelelően a javítási rendszer kialakítását sem lehet szigorúan vett keretek között meghatározni, csupán a távlati fejlesztés célkitűzéseit lehet körvonalazni olyan igénnyel, hogy a rendszer végső soron egységes elvek alapján közel azonosan funkcionáljon. A rendszer bázishárterét tekintve továbbra is alapvetően az MN bázisú csapatjavító szervekre és központi (ágazati) javítószervekre, valamint a polgári javítószervekre lehet támaszkodni. Kérdés, hogy a hadtáptechnikai eszközök javításában ezek milyen szerepet töltsenek be, illetve e téren milyen fejlesztési célkitűzéseket jelölünk meg.

A fentiek alapján a hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési célkitűzéseit a *következőekben látom megjelölhetők*:

- az Egyesített Technikai Szolgálatok és javító szervek kísérleti rendszerének tapasztalatai alapján, összhangban az ATB rendszer kialakításával az eszközök kis- és szükség szerinti (fődarabcsérés) középjavitása az üzemeltető, illetve a javításilag utalt katonai szervezet egyesített javítószerveinél valósuljon meg;
- az egyesített javítószervek által javításilag át nem fogott eszközök javítása szerződéses alapon a népgazdasági bázisú javítószerveknél valósuljon meg;
- az egyesített javítószervek és a népgazdasági bázisú javítószervek által javításilag át nem fogott eszközök javítása az ágazati rendnek megfelelően létrehozott szervezetszerű központi javítószerveknél valósuljon meg.

A célkitűzések alapján a javítószervek javítási feladatait az alábbiak képeznék:

- egyesített javítószervek: kis- és fődarabcsérés középjavitás;
- népgazdasági javítószervek: közép- és nagyjavítás (felújítás); csereszabatos fődarabok felújítása;
- központi javítószervek: speciális, import eszközök közép- és nagyjavítása.

A fentiekben vázolt rendszer zavarmentes működése érdekében néhány olyan feltétel biztosítása szükséges, amelyet a korszerűsítés, fejlesztés során feltétlen figyelembe kell venni.

1. Az egyesített javítószervek feladatait tekintve

A jelenlegi helyzetmegítéléséből kiindulva úgy vélem, ez az a terület, ahol az előrelépés érdekében a legtöbb tennivalónk van. *Ezek közül a legfontosabbak:*

- az eszközök javításának tervezésével, szervezésével kapcsolatos együttműködési feladatok tisztázása és meghatározása az üzemeltető katonai szervezet hadtáp és technikai szolgálata között;

- az eszközök javítását leíró javítási technológiák (utasítás) biztosítása a javítószervek részére;

- az eszközök javításához az álló- és fogyóeszközök (speciális berendezések, javítóanyagok) egyszeri és folyamatos biztosítása;

- a javító állomány speciális igényeket kielégítő szakkiképzésének biztosítása (kiképzési programok);

- a javítási költségkeretek szükségletnek megfelelő átcsoportosítása;

- a javítások megtervezésével, megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos felelősségi rend meghatározása;

- a javítószervvel nem rendelkező katonai szervezeteknél levő eszközök javítási utalási rendszerének korszerűsítése.

2. A népgazdasági javítószervek feladatait tekintve

A jelenlegi rendszer elemeire építve az anyagnemfelelősi rendszernek megfelelően *előrelépést a következőkben látok:*

- tovább bővíteni a területi (körzeti) javítási szükségletekhez igazodó állami, szövetkezeti javítóbázis feltételeket a szakági lehetőségek figyelembevételével;

- a szerződések megkötésénél (megújításánál) érvényt szerezni az eszközök elsődleges javításának, az árcsökkenő lehetőségek rögzítésére;

- előnyben részesíteni azon javítószervezeteket, amelyek az üzemeltető katonai szervezeteknél is vállalják a javítások elvégzését;

- vizsgálni annak lehetőségét, hogy a javítószerveknek a néphadsereg állományába tartozó szerelők szakmai, gyakorlati kiképzésben részesüljenek szervezett keretek között.

3. A központi javítószervek feladatait tekintve

A rendszer jelenlegi és fejlesztés alatt álló szervezeti elemére támaszkodva *előrelépést jelentene:*

- a javítószervek működési rendjének (utasítás) végleges kialakítása;

- a korszerű javítási technológiák és a javítás személyi tárgyi feltételeinek minőségi biztosítása;

- a mozgó javítócsoporthoz működési, munkakörülményei feltételeinek további javítása;

- a speciális, import technikai eszközök üzemeltetőnél történő javításához a javítóanyag ellátás szervezettebb biztosítása;

- a speciális, import technikai eszközök kezelőinek, szerelőinek szakkiképzéséhez fokozottabb segítségnyújtás.

A rendszer korszerűsítési célkitűzéseinek megvalósításához szükséges (javasolt) feltételek biztosítása megítélésem szerint a következő szervekre hárul:

Anyagnemfelelős: A szaktechnikai eszközök (anyagok) rendszerbe (szervezetbe) állítása során *meghatározza:*

- a javításközi futási (üzemeltetési) normákat, a javítások során elvégzendő főbb feladatokat;

- a javítások tervezésének, szervezésének, végrehajtásának rendjét, felelőségét, szerveit, személyi és tárgyi feltételeit;

- a javítóanyag ellátás, javítási költségek biztosításának rendjét;
- a kezelő és javító állomány kiképzésének rendjét, módját.

Ennek érdekében:

- az eszköz javítási idő- és anyag normáit, a javítási technológiai leírást (javítási utasítás);
- az eszköz törzsokmányait (törzskönyv, törzslap stb.);
- az eszköz kezelő, javító állományának kiképzési tematikáját.

Ellátó központok, központi raktárak: A szaktechnikai eszközök (anyagok) rendszerben (szervezetben) tartása során *biztosítják:*

- a folyamatos és eseti javítóanyag ellátást, a javítási költségek elosztását, szükség szerinti átcsoportosítását;
- a területileg illetékes népgazdasági javító szervekkel való kapcsolattartást, a szerződésekben foglaltak érvényesülését;
- az eszközök javítását a központi javítószervnél;
- az eszközök kezelő, szerelő állományának szükség szerinti kiképzését;
- az eszköz közép- és nagyjavításának (felújításának) központi tervezéséhez szükséges adatok nyilvántartását az üzemben tartó jelentései alapján;
- az eszközök közép- és nagyjavításának tervezését, szervezését.

Seregest, magasabbegység parancsnokságok: A szaktechnikai eszközök (anyagok) üzemben tartása során az anyagnemfelelős (szakanyagfelelős) követelményei alapján *biztosítják:*

- a hadtáp és technikai szolgálatok közötti együttműködés megszervezését;
- az eszközök javítását a csapat és a kijelölt népgazdasági javítószerveknél;
- a javítóanyag és költség szükségletek (igények) megállapítását, elosztását az üzemeltető (javító) szervezetek között;
- az eszközök közép- és nagyjavításának központi tervezéséhez, szervezéséhez szükséges adatokat az anyagnemfelelős (szakanyagfelelős) részére;
- a kezelő és szakjavító állomány kiképzésének szervezetségét.

Egységek, önálló alegységek, intézetek: A szaktechnikai eszközök (anyagok) javítása érdekében *biztosítják:*

- a hadtáp és technikai szolgálat, valamint az ellátó alegységek és a javítószervek (MN és népgazdasági bázisok) közötti együttműködést;
- az eszközök tervekben, szerződésekben meghatározott javítását;
- a kezelő és szakjavító állomány kiképzését, valamint az előjáró által szervezett tanfolyamrendszerű kiképzésen történő megjelenését;
- a központilag tervezett javításokhoz szükséges adatszolgáltatást;
- a javítóanyag és költség szükségletek (igények) számvetését.

A fenti feladatok megvalósítása, az egységes szemlélet kialakítására való törekvés érdekében néhány, a rendszer működését biztosító olyan rendszabályok kialakítása és koordináció látszik szükségesnek, amely a különböző katonai szervezetek témára vonatkozó eredményes együttműködését lehetővé teszi. Ilyen célzatú kapcsolattartási területek a következők lehetnek:

Az MNHF-ség törzs részéről:

- az ATB rendszerben a hadtáptechnikai eszközök javításának *érdekképviselete;*

- az egységes technikai szolgálatok és javítószervek rendszerbe (szervezetbe) állítása során a hadtáptechnikai eszközök javítási szükségleteinek meghatározása, a javítások rendjének és feltételeinek tisztázása;
- az anyagmefelélősi feladatkörök összehangolása, a javítási rendszer korszerűsítésének, egységesítésre való törekvés érvényrejuttatásának érdekében;
- a seregtest, magasabbegység hadtáptörzsek témára vonatkozó feladatainak tisztázása, meghatározása az ágazati érdekeknek megfelelően.

A hadtápszolgálat-főnökségek részéről:

- az érintett társ-minisztériumokkal (Ipari-, Közlekedési és Postaügyi, Egészségügyi stb.) a témával kapcsolatos együttműködés, a javítási bázishatár fejlesztési igényeinek megadása;
- az érintett szakanyagfelelős szervekkel történő együttműködés az alváz és egyéb szakberendezések javítása érdekében;
- a seregtest, magasabbegység hadtáptörzsek szolgálatfőnökeinek szakirányítása a szaktechnikai eszközök javításának megszervezése érdekében.

A hadtáp ellátó központok részéről:

- a szaktechnikai eszközök javítási feltételeit biztosító népgazdasági javítószervek kijelölése, szerződéses (megállapodások) megkötése;
- információs rendszer működtetése az üzemeltető katonai szervezetek, a javítóanyag és költség biztosítása, valamint a központi javításokhoz szükséges adatszolgáltatás érdekében;
- a társ központi javítószervekkel való kapcsolatok biztosítása, a saját központi javítószerv működési rendjének meghatározása.

A csapatok, intézetek részéről:

- a hadtáp és technikai szolgálatok témára vonatkozó tevékenységének irányítása, az együttműködés biztosítása;
- az ellátó alegységek és javítószervek (MN és népgazdasági) javítással kapcsolatos tevékenységének egyeztetése, az együttműködés biztosítása.

Osszességében megállapítható, hogy a vázolt korszerűsítési javaslat és feltétel rendszer alapjai ágazatonként, szaktechnikai eszközönként eltérő sajátosságokkal megtalálhatók a javítási rendszerünkben és az úgynevezett együttműködési elvek alapján ilyen vagy olyan módon a megvalósítás folyamatában érvényre is jutnak. A javítási rendszer korszerűsítésének lényegét – a leírtakon túlmenően – abban látom, hogy a „szívességi”, együttműködési alapon végzett javítások szervezetszerű rendszerét célszerű megteremteni és működtetni. Ez mindenekeftt nagyobb határfokkal biztosítaná a hadtáp technikai eszközök hadrafoghatóságát, üzemképességét és ezen keresztül a hadtápbiztosítási feladatok eredményesebb megoldását.